

17 Μαρτίου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Δ/στές]

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ,

Εφεσείων,

v.

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ,

Εφεσίβλητης.

(Εφεση Αρ. 21)

- Οικογενειακό Δίκαιο — Σχέσεις γονέων και τέκνων — Γονική μέριμνα — Αποτελεί καθήκον και δικαίωμα των γονέων — Το δικαίωμα συμπληρώνει το καθήκον με την παροχή των μέσων στον γονέα για την εκπλήρωσή του — Το δικαίωμα μπορεί να περιορισθεί στο βαθμό και έκταση που δεν συμβάλλει στο σκοπό για τον οποίο αναγνωρίζεται. 5
- Οικογενειακό Δίκαιο — Σχέσεις γονέων και τέκνων — Γονική μέριμνα — Ανάθεση της επιμέλειας και φροντίδας του τέκνου στον ένα γονέα, σε περίπτωση χωρισμού των γονέων — Αποκλειστικό κριτήριο είναι το συμφέρον και η ευημερία του τέκνου.
- Οικογενειακό Δικαστήριο — Δικαιοδοσία ως προς την άσκηση της γονικής μέριμνας — Έχει εξεταστικό χαρακτήρα — Θέματα που άπτονται της άσκησης της γονικής μέριμνας πρέπει να τίθενται με τρόπο γενικό, ώστε να καθίσταται δυνατή η διερεύνηση από το Δικαστήριο κάθε θέματος που άπτεται της επιμέλειας και μέριμνας για τα τέκνα. 10
- Μαρτυρία — Μαρτυρία ανήλικου τέκνου (που έχει την ωριμότητα να διαμορφώσει γνώμη) αναφορικά με τις επιθυμίες του ως προς την επιμέλεια και φροντίδα του προσώπου του, σε υπόθεση ρύθμισης του θέματος της ανάθεσης της επιμέλειας και φροντίδας του τέκνου σε ένα από τους γονείς, σε περίπτωση χωρισμού των γονέων — Δεν αντικρίζεται με τον ίδιο τρόπο που αντικρίζεται μαρτυρία ανήλικου σε ποινική υπόθεση — Αντίθετα αποτελεί πρωτογενές συστατικό στοιχείο για την άσκηση της δικαιοδοσίας του Οικογενειακού Δικαστηρίου για την ρύθμιση της γονικής μέριμνας όπου καταρρέει ο γάμος. 20
- Στις 9.2.90 κατέρρευσε ο γάμος των διαδίκων και η εφεσίβλητη μητέρα εγκατέλειψε τον συζυγικό οίκο στην Κοκκινότριμιθιά και 25

εγκαταστάθηκε στο πατρικό της σπίτι στο Μάμμαρι μαζί με τα δύο παιδιά τους ηλικίας 14 και 13 χρονών περίπου. Ο εφεσείων πατέρας αποτάθηκε στο Οικογενειακό Δικαστήριο με αίτημα την ανάθεση της φύλαξης και επιμέλειας των παιδιών σε αυτόν με εξασφάλιση ταυτόχρονα της πρόσβασης της μητέρας στα παιδιά. Ενώπιον του Οικογενειακού Δικαστηρίου έδωσαν μαρτυρία τα δύο παιδιά, τα οποία εκδήλωσαν την αντίθεση τους στη συμβίωση με τον πατέρα τους και αναφέρθηκαν σε εμπειρίες ξυλοδαρμού και όχι ορθής συμπεριφοράς του πατέρα τους προς αυτά. Η εφεσίβλητη αρνήθηκε ότι είχε εγκαταλείψει αυθαίρετα τον συζυγικό οικο, αλλά ισχυρίστηκε ότι τέτοια εγκατάλειψη κατέστη αναγκαία λόγω της συμπεριφοράς του εφεσείοντα προς αυτήν και τα παιδιά τους. Η έκθεση της Κοινωνικής Λειτουργού επιβεβαίωσε την μαρτυρία της εφεσίβλητης και των παιδιών, και ανέφερε ότι το επίπεδο διαβίωσης των παιδιών και η φροντίδα της εφεσίβλητης προς αυτά ήταν ικανοποιητικά. Επίσης ανέφερε ότι παρά τις προσπάθειες της Κοινωνικής Λειτουργού, ο εφεσείων αρνείτο να έλθει σε επικοινωνία με τα παιδιά του και δεν είχε συνεισφέρει οποιοδήποτε ποσό για την διατροφή τους από την ημέρα του χωρισμού. Το Οικογενειακό Δικαστήριο απόρριψε το αίτημα του εφεσείοντα χωρίς να υπεισέλθει σε άλλα θέματα που αφορούσαν το ζήτημα της άσκησης της γονικής μέριμνας, περιοριζόμενο στο να επιλύσει μόνο τα επίδικα θέματα όπως είχαν τεθεί στην αίτηση.

Ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Οικογενειακού Δικαστηρίου ο εφεσείων, μεταξύ άλλων, ισχυρίστηκε ότι λανθασμένα το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε δεχθεί την μαρτυρία των ανήλικων παιδιών χωρίς να την υποβάλει στην εξέταση που υποβάλλεται η μαρτυρία ανήλικων στις ποινικές υποθέσεις.

Αποφασίσθηκε ότι:

- (α) Η δικαιοδοσία του Οικογενειακού Δικαστηρίου ως προς την άσκηση της γονικής μέριμνας έχει εξεταστικό χαρακτήρα και όχι χαρακτήρα αντιπαράθεσης μεταξύ των γονέων.
- (β) Αποκλειστικό κριτήριο για την ανάθεση της φροντίδας και επιμέλειας τέκνου στον ένα γονέα σε περίπτωση χωρισμού των γονέων, είναι το συμφέρον και η ευημερία του τέκνου.
- (γ) Η λήψη της γνώμης του παιδιού, εφόσον η ωριμότητα του καθιστά δυνατή την διαμόρφωση γνώμης, για την ανάθεση της επιμέλειας και μέριμνας του είναι υποχρεωτική, όπως προβλέπει το άρθρο 6(3) του Ν.216/90 και ενέχει βαρύνουσα σημασία ως αποκαλυπτική της δικής του βούλησης για

την ευτυχία και προόδο του. Δεν είναι ορθή η εισήγηση ότι μια τέτοια μαρτυρία πρέπει να εξετάζεται από το Δικαστήριο με τον ίδιο τρόπο που εξετάζεται η μαρτυρία ανηλίκου σε ποινική υπόθεση. Στην προκειμένη περίπτωση η μαρτυρία των παιδιών είχε ληφθεί και αξιολογηθεί μέσα στο σωστό πλαίσιο. 5

- (δ) Το φυσικό δικαίωμα του γονέα για την γονική μέριμνα έχει σαν αντικείμενο την ευημερία του παιδιού και ταυτίζεται με το καθήκον του για τη μέριμνα και φροντίδα αυτού. Το επάλληλο δικαίωμα και καθήκον έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο την ευημερία του παιδιού. Το δικαίωμα συμπληρώνει το καθήκον με την παροχή των μέσων στον γονέα για την εκπλήρωσή του. Εφόσον οι πράξεις ή οι επιδιώξεις γονέα δεν συνάδουν με την ευημερία του τέκνου, και επομένως δεν κατατείνουν στην εκπλήρωση του καθήκοντος, το δικαίωμα μπορεί να περιορισθεί στο βαθμό και έκταση που δεν συμβάλλει στο σκοπό για τον οποίο αναγνωρίζεται. 10 15

Η έφεση απορρίφθηκε χωρίς έξοδα.

per Curiam: “Υπό μορφή καθοδήγησης θεωρούμε σωστό να υποδείξουμε ότι αιτήματα που σχετίζονται με την γονική μέριμνα πρέπει να τίθενται με τρόπο γενικό, π.χ. ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας ενόψει του χωρισμού των γονέων ώστε να καθίσταται δυνατή η διερεύνηση από το Δικαστήριο κάθε θέματος που άπτεται της επιμέλειας και μέριμνας για τα παιδιά.” 20 25

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Makrides v. Makrides (1976) 1 C.L.R. 14

Makrides v. Efstratiou (1976) 1 C.L.R. 6

Economou v. Economou (1981) 1 C.L.R. 48

Δαμιανού v. Δαμιανού (1989) 1 Α.Α.Δ.(Ε) 29 30

Re E (SA) (A minor) [1984] 1 All E.R. 289

Gillick v. West Norfolk Area Health Authority [1985] 3 All E.R. 402

R. v. U.K. [1987] Times, 9th July (Series A - Judgements and Decisions Vol. 121)

Re KD (A minor) [1988] 1 All E.R. 577.

Έφεση.

Έφεση από τον αιτητή κατά της απόφασης του Οικογενειακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Κλ. Αντωνιάδης, Π.) που δόθηκε στις 5 12.1.1993 (Αρ. Αιτήσεως 18/92) με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση του για φύλαξη και επιμέλεια των ανηλίκων παιδιών του.

A. Ευτυχίου, για τον Εφεσεύοντα.

K. Ευσταθίου, για την Εφεσίβλητη.

Cur. adv. vult.

10 ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την ομόφωνη απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο Δικαστής κ. Γ. Μ. Πιχής.

15 ΠΙΚΗΣ, Δ.: Στις 9/2/1990 κατέρρευσε ο γάμος των διαδίκων και αποσυνδέθηκε η οικογένεια που ήταν εγκατεστημένη στην Κοκκινοτριμιθιά. Η μητέρα και τα δυο παιδιά τους, η Φαίδρα και η Φρόνη (σήμερα ηλικίας 14 χρονών (περίπου) και 13 χρονών (περίπου) αντίστοιχα) εγκατέλειψαν το συζυγικό οίκο και εγκαταστάθηκαν στην πατρική οικία της συζύγου όπου διαβιόι η μητέρα της. Έκτοτε η σύζυγος και τα τέκνα διαμένουν στο Μάμμαρι.

20 Η Κοινωνική Λειτουργός που διερεύνησε τις συνθήκες διαμονής και ανατροφής των παιδιών έκρινε ότι η διαβίωση τους είναι ομαλή, η διαπαιδαγώγηση τους καλή και η πρόοδος τους γενικά ικανοποιητική. Οι εκτιμήσεις της έγιναν δεκτές από το Οικογενειακό Δικαστήριο.

25 Ο εφεσεύων αποτάθηκε στο Οικογενειακό Δικαστήριο με αίτημα την "... ανάθεση της φύλαξης και επιμέλειας του προσώπου των πλιό πάνω ανηλίκων στον αιτητή", και συγχρόνως την εξασφάλιση πρόσβασης της μητέρας στα παιδιά. Αφού άκουσε τον πατέρα και την μητέρα, την κοινωνική λειτουργό και τα παιδιά το Οικογενειακό Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα. Έρεισμα για την 30 απόφαση του αποτέλεσε η ευημερία των παιδιών.

Στη μαρτυρία τους και τα δυο παιδιά εκδήλωσαν την αντίθεση τους στη συμβίωση με τον πατέρα τους και δυσπιστία στην επικοινωνία μαζί του. Η εμπειρία τους από τη συμπεριφορά του πατέρα τους πριν τη διάσπαση της οικογένειας υπήρξε επώδυνη. Ο

πατέρας όχι μόνο κατέφευγε σε ύβρεις σε βάρος τους αλλά και ξυλοδαρμό που αποτελεί, όπως πρέπει να επισημάνουμε, όχι μόνο αντιπαιδαγωγικό μέσο αλλά και προσβολή της υπόστασης του ατόμου.

Η σύζυγος (εφεσίβλητη) αρνήθηκε τον ισχυρισμό του συζύγου 5 της ότι εγκατέλειψε το συζυγικό οίκο αυθαίρετα. Και η ίδια, όπως κατέθεσε, υπήρξε θύμα βίαιης συμπεριφοράς του συζύγου της. Σε μια περίπτωση μάλιστα υπέστη σωματική βλάβη και η υπόθεση κατέληξε στην ποινική δικαιοσύνη με αποτέλεσμα την καταδίκη του εφεσεύοντα σε χρηματική ποινή. Η φυγή της από την οικογενειακή 10 κατοικία ήταν όπως μαρτύρησε το αποτέλεσμα της απαράδεκτης συμπεριφοράς του εφεσεύοντα έναντι της και των παιδιών. Αρνήθηκε όμως ότι παρενόβαλε ή παρεμβάλλει οποιαδήποτε κωλύματα στην πρόσβαση του πατέρα στα παιδιά τους ή ότι επιδιώκει την διακοπή επικοινωνίας μεταξύ τους. Αντίθετα, υποστήριξε 15 ότι αποφεύγει οποιοσδήποτε ενέργειες που θα έτειναν να μειώσουν τον πατέρα στα μάτια των παιδιών ή να τα αποξενώσει από αυτόν. Η κατάθεση της στο σημείο αυτό υποστηρίζεται και από εκείνη της Κοινωνικής Λειτουργού.

Η Κοινωνική Λειτουργός η οποία διερεύνησε την υπόθεση κατέθεσε ότι δεν κατέστη δυνατή η διασφάλιση επαφής μεταξύ πατέρα 20 και παιδιών στα πλαίσια του προσωρινού διατάγματος που εκδόθηκε, λόγω της απροθυμίας του να συνεργαστεί για διευθέτηση των λεπτομερειών της επικοινωνίας. Διεφάνη από τη μαρτυρία ότι ο εφεσεύων είναι έτοιμος να καταφύγει και σε ακραία μέσα για 25 την προώθηση της επιδίωξης του για την αποκατάσταση επικοινωνίας με τα παιδιά του. Αυτό καταμαρτυρείται από την πικετοφορία στην οποία επιδόθηκε έξω από το σχολείο όπου φοιτούσαν τα παιδιά του, γεγονός που τους προκάλεσε άγχος και αίσθημα ντροπής. Η μαρτυρία επίσης αποκάλυψε ότι παρά το εκδηλούμενο ενδιαφέρον για τα παιδιά του δεν προέβη σε καμιά συνεισφορά για τη διατροφή τους από το χρόνο του χωρισμού. Δεν είναι σαφές όμως από τη μαρτυρία πόσο τακτικά εργαζόταν και ποιές υπήρξαν οι δυνατότητες του για συνεισφορά. Το θέμα δεν 30 διερευνήθηκε από το Οικογενειακό Δικαστήριο. Ενώπιον μας ο δικηγόρος του εφεσεύοντα ανέφερε ότι ο πελάτης του είναι έτοιμος να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του σ' αυτό τον τομέα ανάλογα με τα μέσα του. 35

Στην κατάθεση του ο εφεσεύων υποστήριξε ότι υπήρξε θύμα εγκατάλειψης από τη σύζυγο του και ως αποτέλεσμα αποστερήθηκε 40 του δικαιώματος της γονικής μέριμνας που του εξασφαλίζει το Άρθρο.5 του Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 (ο

Νόμος) (Ν. 216/90). Αρνήθηκε τις κατηγορίες ότι κακομεταχειριζόταν είτε τη σύζυγο ή τα παιδιά του.

5 Με την έφεση προσβάλλεται η απόφαση του Οικογενειακού Δικαστηρίου για σειρά λόγων οι οποίοι, όπως υπέβαλε ο δικηγόρος του εφεσείοντα, δικαιολογούν τον παραμερισμό της και κατακολουθίαν την απόδοση της επιμέλειας και φροντίδας των παιδιών στον πατέρα.

10 Μεταξύ των λόγων που προβάλλονται (στην έφεση) είναι και η χαρακτηρισθείσα ως εσφαλμένη προσέγγιση του πρωτόδικου δικαστηρίου στην αξιολόγηση της μαρτυρίας των ανηλίκων τέκνων του ζεύγους. Υποβλήθηκε ότι λόγω της ηλικίας τους η κατάθεση τους έπρεπε να είχε προσεγγιστεί με ιδιαίτερη προσοχή και να αξιολογηθεί μετά τη νενομισμένη προειδοποίηση για τους κινδύνους που εγκυμονεί η μαρτυρία προσώπων νεαρής ηλικίας αναφορικά με την ακρίβεια του περιεχομένου της και την αξιοπιστία των μαρτύρων. Εξομοιώνεται με την εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντα η μαρτυρία των ανηλίκων ενώπιον του Οικογενειακού Δικαστηρίου με εκείνη ανήλικου μάρτυρα σε ποινική υπόθεση. Η εισήγηση είναι εσφαλμένη. Η μαρτυρία των ανηλίκων αναφορικά με τις επιθυμίες τους ως προς την επιμέλεια και φροντίδα του προσώπου τους αποτελεί πρωτογενές συστατικό στοιχείο για την άσκηση της δικαιοδοσίας του Οικογενειακού Δικαστηρίου για τη ρύθμιση της γονικής μέριμνας όπου καταρρέει ο γάμος. Αυτό συνάγεται ευθέως από τις πρόνοιες του Άρθρου 6(3) του Ν. 216/90 που επιτάσσει την αναζήτηση της γνώμης των ανηλίκων, εφόσον έχουν την ωριμότητα να διαμορφώσουν γνώμη, πριν την λήψη οποιασδήποτε απόφασης “σχετικά με τη γονική μέριμνα”. Η μαρτυρία των ανηλίκων σε διαδικασία για γονική μέριμνα δεν στρέφεται εξ αντικειμένου εναντίον οποιουδήποτε είναι δηλωτική της γνώμης τους για το συμφέρον και την ευημερία τους. Το δικαίωμα που τους αναγνωρίζεται αποτελεί απόρροια της αυθυπαρξίας του ατόμου τους.

35 Το Οικογενειακό Δικαστήριο μετά από συνεκτίμηση της μαρτυρίας και των στοιχείων που τέθηκαν ενώπιον του έκρινε ότι η απόδοση της επιμέλειας και φροντίδας των παιδιών στον πατέρα δεν θα ήταν προς το συμφέρον των ανηλίκων που συνιστά το κυριαρχικό στοιχείο για την άσκηση της δικαιοδοσίας για τη γονική μέριμνα.

40 Άλλοι λόγοι της έφεσης αναφέρονται στην απόδοση υπέρμετρης βαρύτητας στην εμπιστευτική έκθεση και την αξιολόγηση της μαρτυρίας της κηδεμονευτικού λειτουργού που την ετοίμασε.

Ο δικηγόρος του εφεσείοντα συμφώνησε ότι η ευημερία των ανηλίκων συνιστά τον πρωταρχικό, αν όχι τον αποκλειστικό παράγοντα, για την απόδοση της επιμέλειας και φροντίδας των παιδιών μετά τη διάρρηξη του γάμου στον ένα ή στον άλλο γονέα. Αυτό ορίζεται από τον ίδιο το Νόμο και υποστηρίζεται από τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου πριν τη θέσπιση του σε θέματα κηδεμονίας και φροντίδας των ανηλίκων, όπως φαίνεται σε σειρά αποφάσεων στις οποίες έκαμε αναφορά. [Βλ. *Anna Taki Makrides v. Takis Makrides* (1976) 1 C.L.R. 14, *Takis Makrides v. Anna Efstratiou* (1976) 1 C.L.R. 6 at p. 11, 12, *Economou v. Economou* (1981) 1 C.L.R. 48 at p. 56, 57].

Προκύπτει ότι το Οικογενειακό Δικαστήριο περιόρισε την κρίση του στα επίδικα θέματα που είχαν τεθεί άμεσα ενώπιόν του και δεν επεκτάθηκε σε οποιοδήποτε άλλο θέμα, όπως εκείνο του διακανονισμού της πρόσβασης του πατέρα στα παιδιά. Ενδεχομένως το πρωτόδικο δικαστήριο αποθαρρύνθηκε από την αναποτελεσματικότητα του ενδιάμεσου διατάγματος για την εξασφάλιση επικοινωνίας μεταξύ πατέρα και τέκνων και δεν έκανε καμιά πρόβλεψη γι' αυτό το θέμα.

Ο δικηγόρος της εφεσίβλητης υποστήριξε την απόφαση του Οικογενειακού Δικαστηρίου ως ορθή και αναπόφευκτη υπό το φως της μαρτυρίας η οποία δόθηκε. Ταυτόχρονα διευκρίνησε ότι η εφεσίβλητη δεν αντιτίθεται στην επαφή μεταξύ πατέρα και τέκνων, αλλά αντίθετα είναι υπέρ τέτοιας επικοινωνίας μέσα σε λογικά πλαίσια.

Εξετάσαμε με πολλή προσοχή όλα τα θέματα που αναφέρονται στην έφεση. Καταρχήν πρέπει να επισημάνουμε ότι η δικαιοδοσία του Οικογενειακού Δικαστηρίου ως προς την άσκηση της γονικής μέριμνας έχει εξεταστικό χαρακτήρα. Παρόλο που η διαδικασία μπορεί να εγερθεί από τον ένα σύζυγο και να στρέφεται εναντίον του άλλου, η δικαιοδοσία για τη γονική μέριμνα δεν έχει το στοιχείο της αντιπαράθεσης μεταξύ των γονέων. Αντίθετα, έχει ως άξονα το κοινό καθήκον των γονέων για την φροντίδα των παιδιών τους και συνισταμένη την ευημερία των τέκνων. Ο εξεταστικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας που σχετίζεται με την κηδεμονία και μέριμνα των ανηλίκων αναγνωρίστηκε στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου *Δαμιανού v. Δαμιανού* (1989) 1 A.A.D. (E) 29. Και στην Αγγλία όπως συνάγεται από την απόφαση στην *Re E (SA) (A minor)* [1984] 1 All E.R. 289 (H.L.) αναγνωρίζεται ότι η διαδικασία που έχει ως αντικείμενο την κηδεμονία και μέριμνα ανηλίκου δεν ενέχει χαρακτήρα αντιπαράθεσης αλλά ερευνητικό προς διαπίστωση των συμφερόντων του ανηλίκου.

Το Άρθρο 5 του Ν. 216/90 καθιστά τη γονική μέριμνα καθήκον και δικαίωμα των γονέων. Το δικαίωμα το οποίο παρέχεται δεν έχει κτητικό χαρακτήρα αλλά συναρτάται άμεσα και αποκλειστικά με το καθήκον που επιβάλλεται για τη μέριμνα για το παιδί. Αυτό τονίστηκε στην **Gillick v. West Norfolk Area Health Authority** [1985] 3 All E.R. 402, 410 - 411, ως το μέτρο για την εξισορρόπηση του δικαιώματος και καθήκοντος και την ιεράρχισή τους.

Συνάγεται ότι το δικαίωμα παρέχει τα μέσα για εκπλήρωση του καθήκοντος. Το δικαίωμα που παρέχεται δεν έχει σκοπό ανεξάρτητο από το καθήκον για γονική μέριμνα αλλά στοιχειοθετείται από αυτό.

Το Άρθρο 6(1) του Ν. 216/90 ορίζει ότι γνώμονας για κάθε απόφαση του δικαστηρίου για την ανάθεση και φροντίδα ανηλίκου είναι η ευημερία και το συμφέρον του παιδιού. Η διαπίστωση που γίνεται στο σύγγραμμα του Εφέτη Βαθρακοκοίλη, Το Νέο Οικογενειακό Δίκαιο, 1990, στη σελ. 588: “Αποκλειστικός οδηγός της δικαιοδοτικής κρίσης του δικαστηρίου για την ανάθεση της γονικής μέριμνας ανηλίκου τέκνου πρέπει να είναι το συμφέρον και μόνο του τέκνου ...”, ισχύει στην Κύπρο όπως και στην Ελλάδα.

Η ταύτιση του δικαιώματος με το καθήκον για γονική μέριμνα δε μεταβάλλει το θεμελιακό του χαρακτήρα και την πηγή προέλευσης του που δεν είναι άλλη από τον ακατάλυτο δεσμό γονέα και τέκνου. Όπως αναγνωρίστηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην **R. v. U.K.** [1987] Times, 9th July (Series A Judgements and Decisions Vol. 121), η πρόσβαση του γονέα στο τέκνο αποτελεί πτυχή του δικαιώματος του ανθρώπου για οικογενειακή ζωή που κατοχυρώνεται από το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (Βλ. επίσης Ν. 39/62). Στην Κύπρο το δικαίωμα αυτό επίσης διασφαλίζεται από τις πρόνοιες του Άρθρου 15 του Συντάγματος. Όπως εξηγείται όμως στην υπόθεση **Re KD (A minor)** [1988] 1 All E.R. 577 (H.L.) το δικαίωμα μπορεί να περιοριστεί εφόσον δεν ασκείται προς όφελος του σκοπού για τον οποίο παρέχεται, που δεν είναι άλλος από την συμβολή στην ευημερία του τέκνου.

Συνοψίζοντας το φυσικό δικαίωμα του γονέα για τη γονική μέριμνα έχει ως αντικείμενο την ευημερία του παιδιού και ταυτίζεται με το καθήκον του για μέριμνα και φροντίδα για τα τέκνα. Το επάλληλο δικαίωμα και καθήκον έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο την ευημερία του παιδιού. Το δικαίωμα συμπληρώνει το καθήκον με την παροχή των μέσων στον γονέα για την εκπλήρωση του. Εφόσον οι πράξεις ή επιδιώξεις γονέα δεν συνάδουν με την

ευημερία του τέκνου, και επομένως δεν κατατείνουν στην εκπλήρωση του καθήκοντος, το δικαίωμα μπορεί να περιοριστεί στο βαθμό και έκταση που δεν συμβάλλει στο σκοπό για τον οποίο αναγνωρίζεται.

Τόσο βάσει του κυπριακού όσο και του ελληνικού δικαίου η ευημερία του παιδιού καθίσταται το υποχρεωτικό κριτήριο για την ανάθεση ή τον τρόπο άσκησης της γονικής μέριμνας. Στο σύγγραμμα “Το Οικογενειακό Δίκαιο” (ανωτέρω), στη σελ. 588 αναφέρεται:

“Αποκλειστικός οδηγός της δικαιοδοτικής κρίσης του δικαστηρίου για την ανάθεση της γονικής μέριμνας ανηλίκου τέκνου πρέπει να είναι το συμφέρον και μόνο του τέκνου ...”.

Η λήψη της γνώμης του παιδιού, εφόσον η ωριμότητα του καθιστά δυνατή τη διαμόρφωση γνώμης, για την ανάθεση της επιμέλειας και μέριμνας του είναι υποχρεωτική, όπως προβλέπει το Άρθρο 6(3) του Ν. 216/90, και ενέχει βαρύνουσα σημασία ως αποκαλυπτική της δικής του βούλησης για την ευτυχία και πρόοδο του. Όπως εξηγείται στην *Gillick* (ανωτέρω), όσο μεγαλώνει το παιδί και ανεξαρτητοποιείται ανάλογα μεγαλύτερη και βαρύνουσα καθίσταται και η γνώμη του για την επιμέλεια του ατόμου του. Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η ελευθερία του ατόμου συμπληρώνεται μεν στο 18ο έτος της ηλικίας, δεν παύει όμως να υφίσταται ως στοιχείο της προσωπικότητας του από το χρόνο που το παιδί είναι ικανό για λελογισμένη σκέψη. Στην προκείμενη περίπτωση τα τέκνα του ζεύγους (13 1/2 και 12 1/2 ετών (περίπου) αντίστοιχα, όταν κατέθεσαν) είχαν την ωριμότητα να διαμορφώσουν άποψη για το συμφέρον και την ευημερία τους και η γνώμη τους ενείχε βαρύνουσα σημασία για την ανάθεση της επιμέλειας και φροντίδας του προσώπου τους ενόψει της ηλικίας τους. Η μαρτυρία των παιδιών λήφθηκε και αξιολογήθηκε μέσα στο σωστό πλαίσιο. Το γεγονός, που επεσήμανε ο δικηγόρος του εφεσείοντα, ότι η επίδοση στο σχολείο του ενός από τα δύο κορίτσια είναι χαμηλή, δεν μεταβάλλει τη γενική εικόνα καλής ανατροφής και ανάπτυξης των παιδιών.

Το πλαίσιο άσκησης της δικαιοδοσίας του Δευτεροβάθμιου Οικογενειακού Δικαστηρίου προσδιορίζεται από τον Κ. 10 του Περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Διαδικαστικός Κανονισμός του 1990, ο οποίος προβλέπει: “Για τη διεξαγωγή της διαδικασίας έφεσεων εφαρμόζονται κατ’ αναλογία οι Θεσμοί Πολιτικής Δικονομίας”. Η διάταξη των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας που διέπει το θέμα είναι η Δ.35. Τα επίδικα θέματα προσδιορίζονται από την ειδοποίηση έφεσης. Με τον Κ. 10 δεν αμβλύνονται τα πλαίσια έφε-

σης όπως καθορίζονται από την Δ.35. (Βλ. επίσης Άρθρο 21 του Ν. 23/90).

5 Διαπιστώνουμε ότι δεν έχει επιδειχθεί λόγος που να δικαιολογεί τον παραμερισμό ή την ανατροπή της πρωτόδικης απόφασης. Τα θέματα που τέθηκαν ενώπιον του Οικογενειακού Δικαστηρίου και επιλύθηκαν με την απόφαση ήταν εκείνα που είχαν εγερθεί με την αίτηση του εφεσείοντα ενώπιον του Οικογενειακού Δικαστηρίου. Η αίτηση περιοριζόταν στην έκδοση διατάγματος για την ανάθεση της επιμέλειας και φροντίδας των παιδιών στον πατέρα και εφόσον το αίτημα γινόταν δεκτό της παράλληλης εξασφάλισης επικοινωνίας της μητέρας με τα παιδιά. Αφού το Οικογενειακό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η παραμονή των παιδιών με τη μητέρα τους ήταν προς το συμφέρον τους απέρριψε την αίτηση χωρίς να επεκταθεί σε οποιοδήποτε άλλο θέμα.

15 Υπό μορφή καθοδήγησης θεωρούμε σωστό να υποδείξουμε ότι αιτήματα που σχετίζονται με τη γονική μέριμνα πρέπει να τίθενται με τρόπο γενικό, π.χ. ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας ενόψει του χωρισμού των γονέων ώστε να καθίσταται δυνατή η διερεύνηση από το δικαστήριο κάθε θέματος που άπτεται της επιμέλειας και μέριμνας για τα παιδιά.

25 Το αποτέλεσμα στο οποίο καταλήγουμε είναι ότι η έφεση πρέπει να απορριφθεί. Θέλουμε όμως να επισημάνουμε ότι ούτε με την απόφαση του Οικογενειακού Δικαστηρίου, αλλά ούτε με τη δική μας απόφαση περιορίζεται το δικαίωμα του πατέρα για επικοινωνία με τα παιδιά του. Ελπίζουμε ότι με τη βοήθεια και του Γραφείου Ευημερίας θα αποκατασταθεί η επικοινωνία μεταξύ πατέρα και τέκνων λαμβάνοντας υπόψη ότι τα παιδιά θα συνεχίσουν να διαμένουν με τη μητέρα τους, το οποίο έχει ήδη κριθεί ότι είναι προς το συμφέρον τους, και παράλληλα το σχολικό τους πρόγραμμα. Αν τούτο δεν καταστεί δυνατό ο εφεσείων είναι ελεύθερος να αποταθεί στο Οικογενειακό Δικαστήριο για να ρυθμίσει το θέμα.

Η έφεση απορρίπτεται. Δεν εκδίδεται διαταγή για τα έξοδα.

Η έφεση απορρίπτεται χωρίς διαταγή για έξοδα.